

Zakaz zajmowania określonego stanowiska lub wykonywania określonego zawodu w prawie karnym

Aktywność zawodowa umożliwia zaspokajanie potrzeb człowieka, osiągnięcie prestiżu, kształtowanie relacji między jednostką a grupą społeczną. Z drugiej zaś strony uprawnia do działań związanych z wykonywanym zawodem lub zajmowanym stanowiskiem, ułatwiając tym samym podejmowanie zachowań przestępnych. Dlatego też prawo karne musi sankcjonować przypadki, w których wykonywana profesja jest okazją do popełniania przestępstw w związku z działalnością zawodową, w wyniku nadużycia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków związanych z wykonywanym zawodem.

Celem orzekania przez sądy zakazów związanych z wykonywaniem pracy zarobkowej jest przede wszystkim ochrona społeczeństwa przed skazanymi, którzy wykonując ten sam zawód lub zajmując to samo stanowisko, mieliby możliwość ponownego popełniania takich samych lub podobnych przestępstw. Zakazy określone w art. 41 § 1 k.k. chronią też społeczeństwo przed osobami, które mogą być niebezpieczne ze względu na niezdolność do zajmowania określonego stanowiska lub wykonywania określonego zawodu. Bez wątpienia celem omawianych w pracy zakazów jest również odstraszenie innych osób od popełnienia czynu zabronionego w związku z nadużyciem uprawnień łączących się z aktywnością zawodową. Z drugiej jednak strony, środki karne w postaci zakazów związanych z wykonywaniem pracy zarobkowej należą do jednych z najbardziej dotkliwych, mogą okazać się bardziej surowe niż niektóre kary. Pozbawiają źródła utrzymania skazanego, niejednokrotnie też mają wpływ na sytuację finansową jego bliskich, szczególnie wówczas, gdy jest on jedynym żywicielem rodziny. Stosowanie środków karnych określonych w art. 41 § 1 k.k. bez istotnej potrzeby, pozbawiając skazanego źródła zarobkowania, może spowodować, że środki te same staną się czynnikiem kryminogennym. Jednakże zaniechanie ich stosowania, bądź stosowanie ich w rażąco niskim wymiarze, może doprowadzić do niepożądanego wzrostu przestępczości.

Wskazane w tytule pojęcie prawa karnego wyznaczające obszar refleksji nad zagadnieniem zakazów związanych z pracą zarobkową, rozumiane jest w sensie *largissimo*, a więc obejmuje nie tylko środki karne, ale także kary dyscyplinarne i tzw. skutki skazania.

Praca, poza koniecznymi uwagami wstępnymi, została podzielona na sześć rozdziałów merytorycznych. W pierwszym z nich przedstawiono poszczególne etapy kształtowania się zakazów związanych z wykonywaniem pracy zarobkowej, które ostatecznie przekształciły się

w środki karne w postaci zakazów zajmowania określonego stanowiska lub wykonywania określonego zawodu. W rozdziale II uwagę zogniskowała jedna z najważniejszych wolności człowieka, tj. wolność wyboru i wykonywania zawodu, którą gwarantuje Konstytucja RP, a która może zostać ograniczona przez omawiane w niniejszej pracy zakazy. Istotną kwestią, przedstawioną w rozdziale III, są przesłanki orzeczenia zakazów zajmowania określonego stanowiska i wykonywania określonego zawodu, ujęte identycznie dla obu tych zakazów. Pierwszą z tych materialnoprawnych podstaw orzekania środków karnych z art. 41 § 1 k.k. jest nadużycie przez sprawcę przy popełnieniu przestępstwa zajmowanego stanowiska lub wykonywanego zawodu, drugą zaś – okazanie, że dalsze zajmowanie stanowiska lub wykonywanie zawodu zagraża istotnym dobrom chronionym prawem. Rozdział IV dotyczy umiejscowienia omawianych zakazów w systemie sankcji karnych z punktu widzenia różnic i podobieństw pomiędzy zakazami a innymi środkami karnymi wymienionymi w art. 39 k.k. Rozdział V odnosi się natomiast do wymiaru oraz wykonywania zakazów związanych z pracą zarobkową. W kolejnym rozdziale przedstawiony został zakaz zajmowania określonego stanowiska i wykonywania określonego zawodu jako środek karny i jako kara dyscyplinarna. Ujęte w tym rozdziale rozważania dotyczą także tzw. skutków skazania (w tym także art. 18 § 2 k.s.h.), które pogłębiają represję wynikającą ze stosowania środków karnych w postaci zakazów związanych z wykonywaniem pracy zarobkowej.

W powyższych rozdziałach rozważania teoretyczne uzupełnione zostały ustaleniami dotyczącymi obserwacji praktyki. Na podstawie przeanalizowanych akt spraw karnych ustalono, czy sądy z wystarczającą dokładnością określają zakres zawodów i stanowisk, których zakazują w wydawanych orzeczeniach, ale także i to, czy częściej orzekany jest środek karny w postaci zakazu zajmowania określonego stanowiska, czy wykonywania określonego zawodu.